

Igualtat d'oportunitats i mobilitat social

La ciutat de Florència té registres detallats de la renda de les famílies que l'habitaven a mitjan segle xv. Gràcies a aquests registres, sabem que la família Bernardi se situava en el centil 90 de la distribució de renda, molt per damunt dels Grasso, situats en el centil 10. Un estudi de dos economistes del Banc d'Itàlia estima que, sis segles i 20 generacions després, les diferències de renda entre els descendents de les dues famílies encara són estadísticament significatives (tot i que molt menors).

L'experiència de Florència potser no és representativa (de fet, Itàlia és un dels països amb menys mobilitat social de l'OCDE), però il·lustra la capacitat de transmissió dels nivells de renda entre generacions successives.

Aquesta persistència és, bàsicament, el resultat de les diferències en oportunitats entre els descendents de famílies de diferent nivell socioeconòmic. Certes habilitats es poden transmetre de pares a fills (per exemple, mitjançant els gens). Les famílies amb més recursos també tendeixen a invertir més en el capital humà dels seus fills. O els pares amb valors i amb actituds, com l'esforç i el sacrifici, que els han ajudat a avançar en la seva posició econòmica, es preocupen d'inculcar als seus fills aquests mateixos principis. En algunes societats, també poden existir costums o institucions que protegeixen certs privilegis al llarg de diferents generacions (qui sap, potser els Bernardi tenien una professió protegida de la competència que es podia transmetre de pares a fills).

Les societats liberals obertes, però, valoren la mobilitat social i tendeixen a promoure-la mitjançant un cert anivellament de les oportunitats (dic anivellament, perquè la igualtat d'oportunitats és una quimera). Hi ha bones raons per fer-ho: els «desavantatges heretats» tenen un punt d'injustícia, i alleujar-los contribueix a reforçar la nostra concepció de justícia social; una major mobilitat social estimula l'ambició i l'esforç i promou la cohesió social –l'absència de mobilitat pot fomentar la creació de castes receloses entre si–, i la societat aprofita molt millor el talent disponible –molt d'això es pot trobar en joves d'entorns més desfavorits–. Es tracta d'una qüestió de justícia, però també d'eficiència.

Hi ha pocs dubtes que la millor manera d'igualar les oportunitats és garantir l'accés a una formació educativa de qualitat. I la responsabilitat és de tots. Del sector públic, per descomptat, però també de la societat civil i de les comunitats educatives. En aquest sentit, tres meravelloses iniciatives són exemples propers d'esforços per promoure la igualtat d'oportunitats i la mobilitat social: Caixa Proinfància, un dels principals programes de l'Obra Social de "la Caixa", que afavoreix el desenvolupament de les competències dels nens i dels adolescents de famílies de tot Espanya en situació de pobresa i d'exclusió social; ProFuturo, una aliança també de l'Obra Social "la Caixa" amb la Fundació Telefònica, que proporciona una educació digital a nens i a nenes d'entorns vulnerables de l'Àfrica, d'Àsia i de l'Amèrica Llatina, i el cas de l'escola Joaquim Ruyra, de l'Hospitalet de Llobregat, que, amb més del 90% d'alumnes d'origen immigrant, aconsegueix resultats acadèmics comparables als d'una escola d'elit. Les paraules que pronunciava la directora del centre sobre els seus estudiants ho diuen tot: «No volem que la vida trïi per ells».

Enric Fernández
Economista en cap
28 de febrer de 2018